

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de erroribus Pelagianorum, de gratia, de iustificatione & merito,
de virtutibus theologicis & quatuor cardinalibus, ac de ineffabili mysterio
incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Art. IV. De vitiis oppositis aliis partibus potentialibus iustitiæ

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77177)

memoria praeceptorum, intelligentia, docilitas, A
solertia live sagacitas, praevision futurorum, bo-
na ratioinatio, circumspectio, cautio & atten-
tio, ac diligens studium recte iudicandi, & alia
quae disp. 1. art. 2. enumeravimus: sic est contra-
rium plurimum obliuio, praecipitatio, & alia
inconsideratio, hebetudo, negligentia, & alia
superioribus perfectionibus opposita. De qui-
bus S. Doctor hic qu. 53. & 54.

ARTICULUS II.

De vitiis oppositis iustitia strictè sumpta.

Habet hoc speciale iustitia strictè sumpta, B
quod nullum adversatur ei vitium per ex-
cessum, sed tantum per defectum, ut docet D.
Thomas quæst. de virtutibus art. 13. ad 12. ubi
inquit: *Alia virtutes morales sunt inter duo vitia,*
non autem iustitia, quia tamen medium in propria ma-
teria tenet, quod per se pertinet ad virtutem. Et in 3.
dist. 33. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 1. ad 5. Non o-
portet (inquit) quod iustitia habuit medium inter
duos vitiis, ut in 5. Ethic. dicitur, sed quod medium
attingat in materia sua. Ratio etiam id tuadet:
Nam contra iustitiam nunquam peccatur, red-
dendo alteri plusquam debetur, sed auferendo
ab eo quod suum est, aut non reddendo quod ei
debetur, vel minus reddendo quam debeat; C
quod totum ad defectum & non ad excessum
pertinet: Ergo nequit in hac materia reperiri
vitium per excessum à iustitia, sed tantum per
defectum.

Iustitia ergo legali contrariatur solum lega-
lis iniquitas, quae illegalitas dici potest. Vitium
verò oppositum iustitiae distributivæ est accep-
tio personarum, quando scilicet distribuens bo-
na communia partibus communitatis, non at-
tendit præcisè merita, aut indigentiam unius-
cuiusque, sed ipsam personarum rationem; ac proin-
de distribuit, non secundum merita personarum,
sed affectum ad ipsas personas accipit pro men-
sura distributionis. Iustitiae autem commutati-
væ contrariantur omnia illa vitia vel peccata, D
quae inferunt proximo nocumentum; sive in vi-
ta, sicut homicidium; sive in honore, ut contu-
melia, convitium, improprium; sive in bonis
externis, ut factum, rapina, fraus, usura, & simi-
lia. De quibus S. Doctor hic à qu. 64. usque ad 78.

ARTICULUS III.

*De vitiis oppositis religioni, quæ est prima pars
potentialis iustitiæ.*

Ubi opponuntur vitia religioni, unum per
excessum, aliud per defectum. Primum est
superstitio, quæ dicitur opponi religioni per ex-
cessum, non quod plus veri cultus Deo tribuat
quam ipsi debetur (repugnat enim Deum posse
nimis coli, vel majori cultu quam ipsi debeatur;
qui potius quicumque ipsi potest à nobis exhi-
beri, est infinitè minor ipsius Majestati, juxta il-
lud Eccl. 43. *Glorificantes Deum quantumcumque
potueritis, supervalebit adhuc*) sed quia excedit in
modo colendi, adhibendo aliquid ad ejus cul-
tum, quod non convenit, vel quia falsum aut
superfluum cultum confingit. Dupliciter au-
tem contingit excessus in cultu religioso, nimi-
rum vel deferendo hunc cultum cui non con-

Tom. IV.

gruit; & hic modus superstitionis vocatur su-
perstitio ex parte rei cultæ, dividiturque in tres
species, idololatriam, divinationem, & observa-
tionem, sub qua magia comprehenditur: vel se-
cundo colendo quidem verum Numen, sed mo-
do disconvenienti, ut si quis velit nunc Deum
colere caeremoniis & sacrificiis Judaicis, per
eum reprobatis. Et hic modus superstitionis ap-
pellatur superstitio cultus incongrui; & subdivi-
ditur in superstitionem falsi cultus, & in super-
stitionem cultus superflui. Cultus vocatur fal-
sus, vel quia continet falsam aliquam significa-
tionem, ut caeremonia Judaica, si nunc usurpon-
tur ad significandum Messiam esse venturum;
vel quia simulat verum cultum, ut si quis fictis
miraculis velit honorem Dei promovere; vel
praetextu colendi Deum, mutet substantiam sa-
cramentorum, aut sacrificium celebret aliter
quam Christus instituit, falsumque sacrificium
loco veri substituit. Dicitur verò superfluum,
quando ponitur religio in quibusdam ineptis &
inutilibus, atque ab Ecclesiae more discrepanti-
bus, licet aliqui mendacium & falsum non si-
gnificent. Quo vitio solent præcipue rustici &
idiorum laborare, quando suam devotionem, præ-
ter Ecclesiae morem receptam, in certo numero
precum, candelarum, stacionum, girationum, &
similium constituunt; ita ut existiment nihil
fieri, si numerus ille deficiat aut excedat. Utrum-
que vitium Christus reprehendit Joan. 4. cum
dixit: *Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in
spiritu & veritate oportet adorare.* Falsus enim cul-
tus opponitur veritati, superfluum autem spiri-
tus, quia externis rebus solum insistens, nihil ad
cultum internum proficit.

Alterum vitium oppositum religioni per de-
fectum dicitur irreligiositas, & continet hæc
quinque: sacrilegium, quo vis aliqua & injuria
infertur rebus, aut personis, Deo ejusve cultui
consecratis, tentationem Dei, quando quis abs-
que justa causa aliquid facit, vel dicit ad capien-
dum experimentum divinæ potentiae, sapientiae,
iustitiae, misericordiae &c. perjurium, quod est
dictum humanum, falsum in se, vel jurantis o-
pinione, iurejurando asseveratum: simoniam,
per quam res sacræ sine vi indignè tractantur,
committendo illas rebus temporalibus: infide-
litatem, quæ frangit fidem Deo in voto promif-
sam: & blasphemiam, per quam derogatur di-
vinæ excellentiae & sanctitati.

ARTICULUS IV.

*De vitiis oppositis aliis partibus poten-
tialibus iustitiæ.*

Aliæ partes potentiales iustitiæ sunt pœni-
tentia, pietas, observantia, obedientia, gra-
tutudo, vindicativa, veritas, amicitia, & liberali-
tas, de quibus disputatione quartâ differuimus.

Vitium oppositum pœnitentiæ per defectum,
est impœnitentia. Si quod verò opponitur illi
per excessum, est innominatum, vel pœnitentia
indiscreta dici potest.

Pietati per defectum contrariatur impietas &
strictè sumpta (in lata enim acceptione impie-
tas dicitur quodcumque peccatum mortale, &
impius quicumque mortaliter peccans.) Per ex-
cessum verò nimis & inordinatus amor pa-
rentum & consanguineorum ipsi opponitur.

Ccc 2

Dd.

Duplex etiam est vitium seu peccatum observantiae oppositum: unum per defectum, quo nimirum personis in dignitate constitutis honor debitus non redditur: aliud per excessum, quo cultus ipsis deferitur supra illarum dignitatem & exigentiam. Quo vitio laborabant illi Ethnici, qui Apotheosim, seu cultum divinum Imperatoribus exhibebant, & per eorum numina jurabant, ut palpo ille quidicebat:

Iurandaque tuum per numen ponimus aras.

Hanc perniciosam & sacrilegam adulationem, acriter & eleganter redarguit Tertullianus in Apologetico cap. 33. ubi sic ait: Non enim Deum Imperatorem dicam: vel quia mentiri nescio, vel quia illum deridere non audeo, vel quia nec ipse se Deum vult dici, si homo sit. Intere est homini, Deo cedere. Satis habebat appellari Imperator. Grande & hoc nomen est quod a Deo traditur. Negat illum Imperatorem, qui Deum dicit. Nisi homo sit, non est Imperator. Hominem se esse etiam triumphans in illo sublimi curru admonetur. Suggestitur, cum ei a tergo, respice post te, hominem memento te. Et utique hoc magis gaudet, tantam se gloria coruscare, ut illi admonitio conditionis suae sit necessaria. Minor erat, si tunc Deus diceretur. Major est qui revocatur, ne se Deum existimet. Augustus Imperii formator, ne Dominum quidem dici se volebat; & hoc enim Dei est cognomen. Dicam plane Imperatorem Dominum, sed more communi, sed quando non cogor, ut Dominum, Dei vice dicam.

10 Obedientiae per defectum contrariatur inobedientia strictè sumpta, secundum quod procedit ex intentione agendi contra praeceptum, atque adeo ex contemptu praecepti & precipientis. Si quod autem opponitur illi per excessum, proprio nomine caret.

11 Contra inobedientiam acriter invehitur Seneca lib. 3. de ira cap. 16. dicens quod illa in tormentum suum perficit, & imperia graviora sentit, quod contumacius patitur. Sic laqueos fera dum jactat, asstringit. Sic aves viscum cum trepidantes excutunt, plumis omnibus illinunt. Nullum tam arctum est jugum, quod non minus laedat ducentem, quam repugnantem. Vnum est levamen malorum ingentium, pati, & necessitatibus suis obsequi. Addit Nazianzenus orat. 9. quod sicut obedientiae lege omnia simul terrestria, atque caelestia conservantur; ita inobedientiae pestis & terras vastat, & caelum ipsum, cum in illud pervasit, sœdè depopulata est.

12 Vitium gratitudini contrarium per excessum, non est nominatum: contrarium verò per defectum dicitur ingratitude, quæ ut ait D. Bernardus serm. 52. in Cant. est *semita urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiae, fluentia gratia.*

Per excessum opponitur vindicationi crudelitas, seu sævitia, quæ excedit mensuram honestæ vindicationis: per defectum verò vitium inominatum, quod potest dici *remissio*, ut docet S. Thomas hic quæst. 108. art. 2. ad 3.

13 Veritati seu veracitati opponitur vitium mentendi, consistitque mendacii malitia, in ea contractetate, quæ inter iudicium internum, & verba seu alia signa ipsum exprimentia reperitur, dum scilicet quæ mens negat, lingua affirmat, vel è contra. Unde mentiri dicitur quasi *contra mentem ire*.

14 Per excessum opponitur amicitiae vitium adulandi, quo nimis blandè aliquis in convictu se habet, omnia probans, omnia laudans, & in omnibus aliorum voluntati se accommodans. Per defectum verò ipsi adversatur litigium, quod

A perturbat vitam socialem, paritque pugnas & contentiones.

Liberalitati demum per defectum opponitur avaritia, seu nimia cupiditas divitiarum: per excessum verò prodigalitas, quæ darplacum oportet, aut his quibus non oportet.

ARTICULUS V.

De vitiis oppositis fortitudini, & partibus potentialibus illius.

Vitium fortitudini opposita tria numerantur à D. Thoma hic quæst. 125. 126. & 127. Nimirum timiditas, seu ignavia; intimiditas, seu vacuitas timoris, quam Aristoteles 3. Ethic. cap. 7. vocat *aphefian*; & temeritas seu nimia audacia. Timiditas est excessus in timendo periculum, & gravia, & defectus in audendo contrarium. Intimiditas est quando aliquis non timet quod secundum rationem timendum est. Temeritas denique, cum quis excedit in audendo, & aggredditur quod non convenit, vel quomodo, cum quando non convenit.

Magnanimitati verò, quæ est prima pars potentialis fortitudinis, quatuor vitia contrariantur. Nam ex parte objecti primarii, quod est opus magnum, opponitur illi præsumptio, quæ tendit ad magna improporcionata, & supra vias agentis. Ex parte objecti secundarii, scilicet honoris, opponitur magnanimitati ambitio, quæ est appetitus honoris inordinatus. Ex parte verò gloriæ, quæ est honoris effectus, adversatur ipsi inordinatus ipsius gloriæ appetitus, qui sumpto nomine ab objecto, inanis seu vana gloria appellatur. Denique ex parte ipsius quærentis gloriam, quia non refert illam ad Dei honorem, & ædificationem proximorum, magnanimitati opponitur superbia, vitium capitale, cui Gregorius lib. 31. Moral. cap. 31. septem filias assignat, nimirum inobedientiam, jactantiam, hypocrisis, contentionem, pertinaciam, discordiam, & novitatem præsumptionem. Quatuor prædicta vitia opponuntur magnanimitati per excessum. Per defectum verò opponitur ei pusillanimitas, quæ animum inordinate retrahit a magnis suæ virtutis congruentibus.

Magnificencia, quæ est secunda pars potentialis fortitudinis, per defectum opponitur pusillificencia, ut docet D. Thomas hic quæst. 125. art. 1. Vitium verò per excessum ei oppositum appellatur ab Aristotele 4. Ethic. cap. 2. *Bonafia*, & à D. Thoma *consumptio*, quia sicut ignis in fornace omnia consumit.

Vitium contrarium per defectum patientiæ, quæ est tertia pars potentialis fortitudinis, est impatientia: per excessum, si quod est, proprio nomine caret.

Vitium denique quod per defectum opponitur perseverantiæ, quæ est ultima pars potentialis fortitudinis, dicitur mollities (non illa quæ est luxuria species, de qua infra) sed alia, per quam facile quis recedit à bono inchoato, propter timorem deficiendi, vel propter tristitiam provenientem ex defectu delectationis. Et vocatur *mollities*, quia cedit debili moventi, scilicet prædicto timori, vel tristitiæ. Per excessum verò perseverantiæ opponitur pertinacia, quæ quia nimium propriæ sententiæ adharens, non desistit ab incepto cum oportet.